

Staartbandering bij adulte Wespddieven *Pernis apivorus* geeft geen uitsluitel omtrent sexe

Willem van Manen en Rob G. Bijlsma

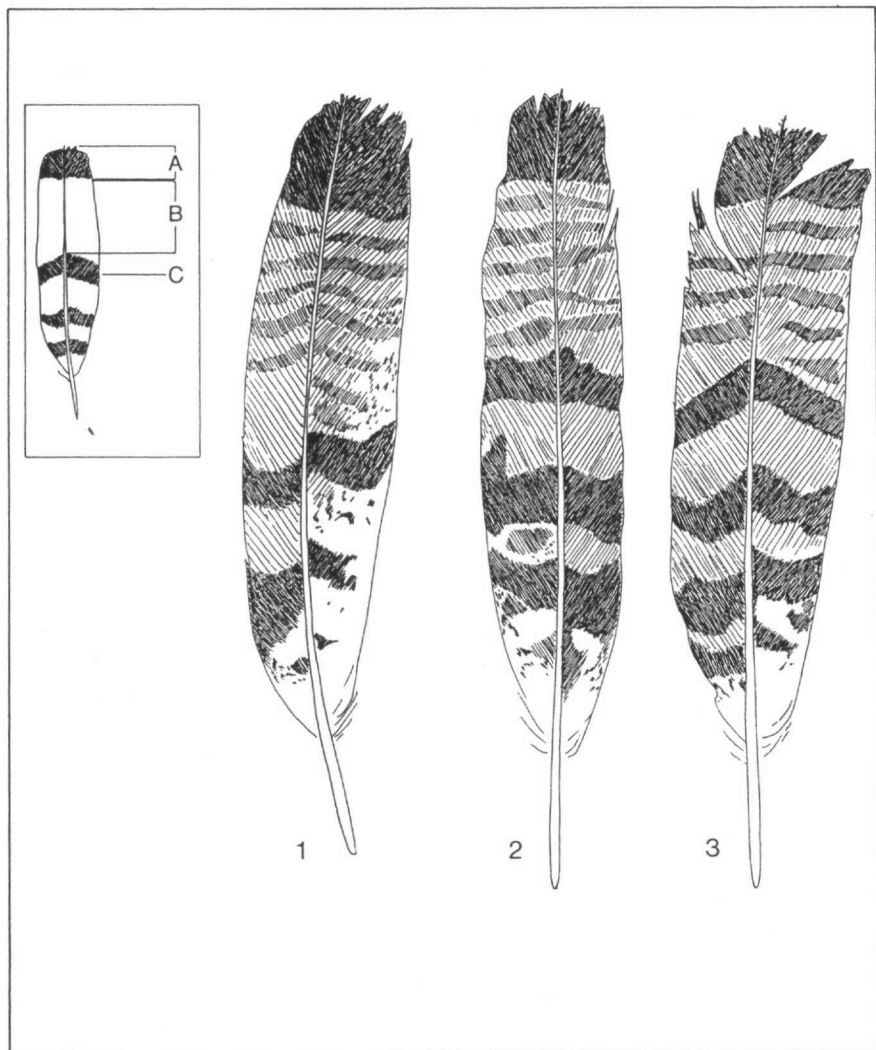
Meestal worden in territoria van Wespddieven in de buurt van het nest enkele geruide hand-, arm- of staartpennen gevonden. In sommige gevallen kunnen deze pennen aan het mannetje of aan het vrouwtje worden toegekend, maar bij een groot deel is het geslacht onzeker.

In het veld zijn adulte mannetjes en vrouwtjes door een combinatie van kenmerken van elkaar te onderscheiden. Meest opvallend is de grijzere kop en de donkere achterrand aan de vleugel bij mannetjes, welke laatste ook van bovenaf zichtbaar is. Vrouwtjes hebben een bruinere kop, de donkere band op de vleugelachterrand is minder uitgesproken en van bovenaf niet of nauwelijks zichtbaar. Voor de bandering van hand-, arm- en staartpennen geldt dat vrouwtjes in het algemeen meer donkere banden bezitten en dat deze gelijkmatiger zijn verdeeld over de pennen. Bij de mannetjes liggen de donkere banden bovendien dicht aan de basis van de veren. De toppen van de buitenste grote slagpennen zijn bij vrouwtjes bovendien over een grotere afstand zwart dan bij mannetjes (Bijlsma 1993, Forsman 1993). Door een combinatie van deze kenmerken zou het eenvoudig moeten zijn sexe-specifieke gegevens over vliegveren te verzamelen.

In het Zoölogisch Museum te Amsterdam werd in het najaar van 1994 van 39 balgen van adulte Wespddieven de bandering onderzocht. De vogels zijn verzameld in de periode 1896 tot 1981. Zeventien komen uit Libanon (september 1981, in beslag genomen op Schiphol, Bijlage 1), de overige zijn voornamelijk afkomstig uit Nederland. In één geval werd het geslacht van de gesexte vogels door ons gecorrigeerd (nummer 29.384, Bijlage 1), waardoor er uiteindelijk 23 mannetjes en 16 vrouwtjes tot onze beschikking stonden. De balgen zijn gestrekt liggend geprepareerde vogels met de vleugels stijf tegen het lichaam gevouwen. De bandering van hand- en armpennen was niet te onderzoeken zonder de balgen te beschadigen, zodat de metingen beperkt bleven tot de staart.

Van de middelste staartveer werd het volgende bepaald:

- De breedte van de voorlaatste brede band, gemeten langs de schacht (A in Figuur 1);
- De afstand tussen de voorlaatste brede band en de subterminale band (donkere eindband), gemeten langs de schacht (B in Figuur 1);
- Of de voorlaatste brede band al dan niet geknikt was (C in Figuur 1).

Figuur 1. Staartpennen van (1) karakteristieke adulte mannelijke, (2) niet-karakteristieke adulte mannelijke en (3) karakteristieke adulte vrouwelijke Wespandief, met aanduiding van de gemeten segmenten en banden (inzet). Pennen getekend naar vondsten in Drentse bossen.
Rectrices of (1) typical adult male, (2) atypical adult male and (3) typical adult female Honey Buzzard, with measurements used in this study (inset). Feathers portrayed after findings in the province of Drenthe.

Tabel 1. Breedte van de voorlaatste staartband (= A in Figuur 1) en de afstand tussen voorlaatste en subterminale staartband (= B in Figuur 1) van mannelijke en vrouwelijke Wespndieven. Maten in mm, met resp. gemiddelde, standaardafwijking, minimum- en maximumwaarden en mate van overlap. Voor basisgegevens: zie bijlage 1.

Width of tailband A and distance between tailband A and the subterminal tailband (B in Figure 1) in male and female Honey Buzzards. Measurements in mm, with respectively mean, SD, minimum and maximum values and overlap between the sexes. Full details in Appendix 1.

Sexe	Gemiddeld	SD	Min.	Max.	Overlap		
Breedte voorlaatste brede band (A)					n-	n+	%+
Man <i>Male</i>	17.9	3.5	10	23	5	18	78
Vrouw <i>Female</i>	14.6	3.4	6	20	1	15	94
Afstand tussen voorlaatste brede band en subterminale band (B)							
Man <i>Male</i>	65.3	8.6	48	82	3	20	87
Vrouw <i>Female</i>	58.9	8.3	47	73	1	15	94

Enkele metingen van staartkenmerken en de overlap daarin tussen de sexen staan vermeld in Tabel 1. Hieruit blijkt dat de onderhavige metingen aan de staart geen discriminerende factor tussen de sexen opleveren. Er is een forse overlap in de staarttekening van mannetjes en vrouwtjes. Hetzelfde geldt voor het al of niet voorkomen van een knik in de voorlaatste staartband: van de 23 mannetjes vertoonden er zes een knik (26%), onder 16 vrouwtjes was dat bij twaalf exemplaren het geval (75%). Weliswaar voldoen de meeste Wespndieven dus aan het geijkte beeld, namelijk een knik bij vrouwtjes en geen knik bij mannetjes, maar als diagnostisch sexe-kenmerk is het niet bruikbaar. Een formule waarbij maten en knik met elkaar worden vermenigvuldigd, levert niets op omdat mannetjes met één vrouwelijk kenmerk, bijvoorbeeld een smalle voorlaatste brede band, vrijwel altijd een tweede vrouwelijk kenmerk bezitten (knik in band). Hetzelfde geldt voor vrouwtjes met een mannelijk kenmerk (zie Bijlage 1).

Uit bovenstaande moet worden geconcludeerd dat op basis van geruide staartveren het geslacht van een Wespndief niet valt te bepalen. Met armpennen en in een aantal gevallen met handpennen is dat volgens Forsman (1993) en eigen ervaringen wel mogelijk. Kwantificatie hiervan is alleen mogelijk indien bij het balgen van vogels tenminste één van beide vleugels gespreid wordt geprepareerd, zoals gelukkig steeds vaker het geval is.

Met dank aan C.J. Hazevoet, voor toestemming tot het gebruik van de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Amsterdam).

Summary: Tail-bands of adult Honey Buzzards *Pernis apivorus* are not sex-specific

Dark tail-bands in adult female Honey Buzzards are said to be more regularly spaced than in adult males. Moreover, dark bands on the basal half of the tail should be V-like in females and straight in males. These apparently diagnostic features were quantified, using 23 skins of males and 16 skins of females (in the collection of the Institute of Taxonomic Zoology in Amsterdam, cf. Appendix 1). Measurements were taken in mm along the rachis from a single central tail-feather (Table 1). Male Honey Buzzards showed on average a wider spacing between the subterminal and the following dark band (B in Figure 1), but the overlap between the sexes was extensive. The basal dark band (A in Figure 1) was on average wider in males than in females, but again with considerable overlap (Table 1). V-like basal bands were found in 12 out of 16 females (75%) and only in 6 out of 23 males (26%). None of these afore-mentioned features are therefore diagnostic of sex. Attributing moulted feathers to sex should thus be confined to secondaries and primaries.

Literatuur

Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
Forsman D. 1993. Roofvogels van Noordwest-Europa. GMB uitgeverij, Haarlem.

Adressen:

Willem van Manen, Groenkampen 123, 9407 RM Assen
Rob G. Bijlsma, Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse

Bijlage 1. Basisgegevens van Wespendienven in de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie te Amsterdam, waarbij:

- 1 Breedte van de op een na laatste brede staartband (mm);
- 2 Afstand tussen op een na laatste brede staartband en subterminale band (mm);
- 3 Mate waarin de op een na laatste brede staartband is geknikt, verdeeld in geknikt en vrijwel ongeknikt.

Basic data on Honey Buzzards, based on skins in the collection of the Zoological Museum in Amsterdam, in which:

- 1 *Width of penultimate tail-band (in mm)(A in Figure 1);*
- 2 *Distance between two successive tail-bands (in mm)(B in Figure 1);*
- 3 *Presence (=geknikt) or absence (=ongeknikt) of kink in central tail-band (C in Figure 1).*

Balg-nummer	Jaar (mnd)	Sexe	Maten		
			1	2	3
44.010	1908 (aug)	Man	23	55	Ongeknikt
44.013	1914 (aug)	Man	16	82	Geknikt
45.053	1927 (mei)	Man	23	62	Ongeknikt
13.539	1930 (mei)	Man	18	55	Ongeknikt
31.602	1936 (jun)	Man	15	72	Ongeknikt
22.112	1944 (sep)	Man	13	63	Ongeknikt
73.14	1948 (jun)	Man	20	62	Ongeknikt
37.433	1950 (jul)	Man	22	72	Ongeknikt
12.476	1953 (aug)	Man	10	69	Geknikt

Balg- nummer	Jaar (mnd)	Sexe	Maten		
			1	2	3
28.288	1974 (aug)	Man	13	52	Geknikt
34.884	1981 (aug)	Man	19	66	Ongeknikt
34.462	1981 (sep)	Man	23	71	Ongeknikt
34.464	1981 (sep)	Man	18	67	Ongeknikt
34.467	1981 (sep)	Man	13	72	Geknikt
34.470	1981 (sep)	Man	17	82	Geknikt
34.460	1981 (sep)	Man	20	65	Ongeknikt
34.476	1981 (sep)	Man	19	63	Ongeknikt
34.473	1981 (sep)	Man	18	62	Ongeknikt
34.474	1981 (sep)	Man	18	58	Ongeknikt
34.477	1981 (sep)	Man	17	65	Ongeknikt
34.478	1981 (sep)	Man	17	64	Ongeknikt
34.459	1981 (sep)	Man	17	48	Ongeknikt
34.472	1981 (sep)	Man	22	76	Geknikt
31.37	?	Vrouw	15	55	Ongeknikt
44.007	? (mei)	Vrouw	13	52	Geknikt
29.384	1896 (jul)	Vrouw	16	60	Geknikt
30.500	1904 (jun)	Vrouw	12	59	Geknikt
44.009	1908 (aug)	Vrouw	20	50	Ongeknikt
13.540	1911 (jun)	Vrouw	17	55	Geknikt
53.92	1932 (jun)	Vrouw	16	65	Ongeknikt
13.516	1944 (sep)	Vrouw	19	58	Geknikt
18.710	1954 (mei)	Vrouw	6	62	Geknikt
22.343	1967 (jun)	Vrouw	16	70	Geknikt
25.152	1972 (mrt)	Vrouw	12	66	Geknikt
34.461	1981 (sep)	Vrouw	17	47	Ongeknikt
34.465	1981 (sep)	Vrouw	16	51	Geknikt
34.469	1981 (sep)	Vrouw	14	71	Geknikt
34.475	1981 (sep)	Vrouw	11	73	Geknikt
34.403	1981 (sep)	Vrouw	14	49	Geknikt